

نامه به سردبیر

تفکر انعکاسی نیاز امروز دانشگاه‌ها: یک دیدگاه و تجربه

Reflective Thinking as a Current Need for Universities: a Viewpoint and Experience

عطیه نیکخواه^۱، اکرم ثناگو^۲، لیلا جویباری^{۳*}

اتفاق بیفتد چه خواهید کرد؟ اگر به عقب برگردم و یا این اتفاق دوباره بیفتد دوباره همین کار را می‌کنم. پنج اصل دارو دادن را سرلوحه خودم قرار می‌دهم. چه درسی گرفتید؟ دقت، دقت، دقت" (۷).

در برنامه درسی رسمی کمتر به آموزش تفکر انعکاسی پرداخته می‌شود. در یک مطالعه (۲۰۱۲) در تایلند، ۹ مربی از دپارتمان‌های مختلف، اقدام پژوهی را برای بهبود تفکر انعکاسی بین خودشان و دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی و کارشناسی اجرا نمودند. از شش فعالیت آموزشی برای این امر استفاده شد: (۱) تکالیف درسی خلاقانه، (۲) سمینار، (۳) منابع یادگیری، (۴) فرایندهای گروهی، (۵) سخنرانان مدعو، (۶) طرح یک مساله و حل مساله. نتیجه نشان داد که تفکر انعکاسی دانشجویان به میزان قابل ملاحظه‌ای بهبود یافت (۸). به نظر می‌رسد رویکردهای متنوعی برای پرورش این نوع تفکر قابل استفاده در محیط‌های آموزشی باشد. برای مثال می‌توان به چند مورد از آن‌ها اشاره داشت: (۱) ایجاد محیط یادگیری: چه چیزی می‌دانیم، چه چیزی نمی‌دانیم، چه چیزی یاد گرفتیم؟ (۲) در اختیار قرار دادن داده‌های ناکامل و ترغیب دانشجویان به پرسش تفکر انعکاسی در باره آن‌ها؛ (۳) ترغیب دانشجویان به پرسش سوالات استدلالی؛ (۴) ایجاد محیط‌های یادگیری با ساختار کمتر؛ (۵) ایجاد محیط‌های یادگیری اجتماعی مانند گروه‌های همتایان و فعالیت در گروه‌های کوچک؛ (۶) استفاده از بازاندیشی (۹).

اگرچه نویسندگان حاضر تجربه استفاده از آموزش بازاندیشی برای پرورش تفکر انعکاسی در دانشجویان پرستاری در کارآموزی در عرصه را دارند (۱۰)، اما رشد روز افزون استفاده از روش رویکرد انعکاسی در سایر کشورها، مستلزم استفاده جامع و برنامه ریزی شده از این روش در دانشگاه‌های کشورمان در تمامی مقاطع تحصیلی (کارشناسی، پزشکی عمومی و تحصیلات تکمیلی) می‌باشد.

امروزه متخصصان مراقبت‌های بهداشتی در یک سیستم پیچیده در حال تغییر فعالیت می‌کنند و به روزرسانی مداوم دانش و مهارت در آن‌ها ضروری است. آماده سازی این متخصصان نیازمند قابلیت‌های پیچیده آموزشی است (۱). انعکاس (Reflection) یک فرایند ذهنی است که طی آن اطلاعات و تجربیات جدید با دانش موجود و مدل‌های ذهنی ادغام شده و موجب یادگیری فعال می‌شود (۲). تفکر انعکاسی (Reflective Thinking)، فرصتی را جهت بهبود عملکرد بر پایه شواهد موجود فراهم می‌کند تا بتوان منافع درمانی بیماران را به حداکثر رساند. همچنین ابزار ضروری جهت کمک به دانشجویان برای برقراری ارتباط میان تئوری و بالین بوده و موجب افزایش دانش بالینی برای عملکرد مناسب می‌شود (۳). از طریق تفکر انعکاسی اساتید در مورد این‌که چگونه شرکت‌کنندگان در کلاس را فعال نگه دارند، آگاه می‌شوند (۴). اهمیت فعالیت انعکاسی برای اساتید از آن جهت مهم است که موجب اثربخشی و پیشرفت آموزش می‌شود (۵). آیا تا کنون برایتان پیش آمده که نتوانسته باشید به اتوبوس برسید و بعد به خود بگویید "دفعه بعدی من پنج دقیقه زودتر از منزل خارج می‌شوم؟"، این تفکر نمونه‌ای از انعکاسی بودن است. شما در باره تجربه‌ای فکر می‌کنید و تصمیم می‌گیرید از آن یاد بگیرید و چیز متفاوتی را دفعه بعدی انجام دهید (۶). یکی از نمونه‌های رایج تفکر انعکاسی در مورد کارورزان پرستاری در عرصه پرستاری کودکان، تجربه آنان از خطای دارویی و دیالوگی است که نویسنده به عنوان استاد پرستاری سال‌ها با آن مواجه بوده است. "چه کارهای دیگری می‌توانستید انجام دهید؟ می‌توانستم به پرستار قضیه را بگویم ولی به نظر من این کار جز سلب اعتماد پرستار سودی نداشت. اگر دوباره

* نویسنده مسئول: لیلا جویباری: گروه پرستاری کودک و خانواده، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. jouybari@goums.ac.ir
عطیه نیکخواه، دانشجوی دکتری پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران
اکرم ثناگو، گروه پرستاری بهداشت جامعه و روانپرستاری، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

References

1. Mann K, Gordon J, MacLeod A. Reflection and reflective practice in health professions education: a systematic review. *Adv Health Sci Educ Theory Pract* 2009; 14 (4): 595-621
2. Bernard AW, Gorgas D, Greenberger S, Jacques A, Khandelwal S. The use of reflection in emergency medicine education. *Acad Emerg Med* 2012; 19 (8): 978-82.
3. Jootun D, McGarry W. Reflection in Nurse Education. *J Nurs Care*. 2014; 3 (2):148.
4. Larrivee B. Transforming teaching practice: Becoming the critically reflective teacher. *Reflective Practice* 2000; 1(3): 293-307.
5. Tan C. Improving schools through reflection for teachers: Lessons from Singapore. *School effectiveness and school improvement* 2008; 19 (2): 225-38.
6. Reflective thinking and writing. Solent Online Learning. [Cited 2017 August 19]. Available from: <https://learn.solent.ac.uk/mod/book/view.php?id=2732&chapterid=1101>
7. Jouybari L. [What did you learn? Accuracy, accuracy, accuracy]. *Nursing knowledge: From classroom to society*. [Cited 2017 August 19]. Available from: <http://jouybari.blogfa.com/post-6398.aspx> . [Persian]
8. Vaiyavutjamai P, Charoenchai S, Ponmanee S, Danpakdee A, Chotivachira B, Warotamawit V, et al. Collaborative Action Research to Promote Reflective Thinking Among Higher Education Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2012; 47; 739-744.
9. Reflective Thinking: RT. What is reflective thinking? [Cited 2017 August 19]. Available from: <http://www.hawaii.edu/intlrel/pols382/Reflective%20Thinking%20-%20UH/reflection.html>.
10. Jouybari L, Sanagoo A, Hesam M, Shariati A. [Use of "reflection" as a tool for nursing students' critical thinking based on religious teachings "Consider yourselves before you are held accountable"]. 12th National Conference on Medical; 2011 May 10-12; Mashhad. [Persian]